

TÜRKİYE VE AVRUPA BİRLİĞİ (AB) ARASINDAKİ TARIM ÜRÜNLERİ TİCARETİNİN GELİŞİMİ, ÖNEMİ, TAZE VE KURU İNCİR TİCARETİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Ferit ÇOBANOĞLU

**Erbeyli İncir Araştırma Enstitüsü
İncirliova 09600 Aydın/TURKEY**

ÖZ: Bu çalışmada, Türkiye-AB arasındaki tarım ürünleri ticareti incelenmiştir. Bu çerçevede, Türkiye tarafından AB'ne ihraç edilen taze ve kuru incirin ticareti de değerlendirilmiştir. Dünya kuru ve taze incir üretimi ve ihracatında Türkiye birinci sırada bulunmaktadır. Kuru ve taze incir ihracatımızda AB'nin payı % 70-80 civarındadır. Bu alanda, Japonya, Orta Asya Türk Cumhuriyetleri gibi alternatif pazarlar önerilebilir. Ancak AB pazarlarında mevcut üstünlüğümüz de korunmalıdır. Bu nedenle Türkiye kuru ve taze incir alt sektörlerini geliştirici ve destekleyici politikaların gerektiği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Kuru ve taze incir, Türkiye, Avrupa Birliği, tarım ürünleri ticareti.

DEVELOPMENT, IMPORTANCE OF THE TRADE OF AGRICULTURAL PRODUCTS BETWEEN TURKEY AND EUROPEAN UNION(EU), AN EVALUATION FROM THE STANDPOINT OF FRESH AND DRIED FIG TRADE

ABSTRACT: In this study, trade of agricultural products between Turkey and EU has been investigated. In this framework, trade of fresh and dried fig fruits exported to EU from Turkey is also evaluated. Turkey is in the first place in fresh and dried fig production and exportation in the world. EU has an average share of 70-80% in Turkey's fresh and dried fig fruit exportation. In this field, alternative markets such as Japan and Turkish Republic in central Asia should be suggested. However, our existing superiority in EU markets should be kept. Therefore, it has been concluded that special support policy is necessary to develop subsectors of fresh and dried fig Turkey.

Keywords: Dried and fresh fig, fruits, Turkey, European Union, trade of agricultural products.

GİRİŞ

Günümüz dünya ekonomisinde ve uluslararası ilişkilerde, küreselleşme ve bölgesel bütünleşme süreci birlikte gelişmektedir. Genel eğilimin, mikro düzeyde tüm sektörlerdeki üretimin temel öğeleri olan işletme ve firmaların birleşmesi, makro

düzye de ölkelerin önce kendi aralarında serbest ticaret alanları oluşturması, daha sonra birlikler oluşturarak tamamen bütünleşmesi yönünde olduğu görölmektedir.

Dünya ticaretinden, Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması (NAFTA), Avrupa Birliği (AB) ve Asya-Pasifik Ekonomik İşbirliği (APEC)'in aldıkları toplam payın % 72,3 Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT)'nin ise % 5,3 olduğu belirtilmektedir. Diğer bir ifadeyle, tüm bu blokların dünya ticaret hacmindeki payları % 77,6'ya ulaşmıştır. Bu birlikler, daha çok bölgesel düzeyde olup, serbest ticaret yapmayı hedeflemektedirler (İnan, 1998).

Türkiye ile Avrupa Birliği (AB) arasındaki ilişkiler, Avrupa Topluluğu (AT) ile 12 Eylül 1963 tarihinde imzalanana Ankara Anlaşması'nın temel oluşturduğu ortaklık rejimi çerçevesinde gelişmektedir. 1 Ocak 1996 tarihinde Türkiye ile AT arasında gümrük birliğinin tesis edilmesiyle birlikte, söz konusu ortaklık ilişkisi son dönemine girmiş bulunmaktadır. Ankara Anlaşması'nın 28. maddesinde de açıkça ifade edildiği gibi AB'ne üye olma hedefini de kapsayan bu ilişki, AB'nin genişleme sürecine girmesi ve Helsinki Zirvesi'nde, Türkiye'nin adaylığının kabul edilmesiyle yeni boyutlar kazanmıştır (Anonim, 2000a).

Ankara Anlaşmasının tarım ile ilgili ikinci bölümünde, Madde 11'de ortaklık rejiminin, Topluluğun ortak tarım politikasını göz önünde bulunduran özel usullere göre, tarım ve tarım ürünleri alışverişini de kapsadığı belirtilmektedir (Işın, 1999). Bunun yanında, Ankara Anlaşmasının 3. maddesinde belirtilen Geçiçi Protokolde, Türk ekonomisi için özellikle hazırlık döneminde tütün, kuru üzüm, kuru incir ve fındık ihracatının önemi göz önünde bulundurulmuştur. Bu yaklaşımla, bu ürünlerde gümrük tarife kontenjanları belirlenmiştir. Bu şekilde, ortak gümrük tarifesi yolunda adımlar atılmıştır. Daha sonra Ortaklık Konseyi Kararları ile deniz ve su ürünleri ile bazı turunçđil meyveleri ve şarapta yeni tavizler tanınmıştır (Işın, 1999).

Türkiye ile Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) arasında, gümrük birliği açısından büyük önemi olan Katma Protokol 1970'de imzalanmış ve 1 Ocak 1973'de de yürürlüğe girmiştir. Katma Protokolde, geçiş döneminde tarım ürünlerinde giderek genişleyen bir tercihli ticaret rejiminin uygulanması öngörülmüştür (Anonim, 2002d).

Bu hüküm çerçevesinde, çeşitli Ortaklık Konseyi Kararları ile Topluluk tarafı, hemen hemen bütün tarımsal ürünlerde Türkiye'ye ad-valorem gümrük vergisi muafiyeti, tarife kotaları kapsamında muafiyet, spesifik vergi indirimi ve muayyen takvimler çerçevesinde gümrük vergisi muafiyeti şeklinde pazara giriş kolaylıkları tanındığı ifade edilmektedir. Söz konusu tavizlerle, 1995 yılı itibariyle Türkiye'nin Topluluğa yönelik tarımsal ürün ihracatının % 76'sının tercihli rejimden yararlanır hale getirildiği belirtilmektedir. Geçiş dönemi boyunca, benzer yükümlölüğu olduğu

halde Türkiye'nin tarım ürünleri ithalatında Topluluğa kayda değer bir taviz tanımadığı belirtilmiştir (Anonim, 1999a). Türkiye'de 12 Eylül 1980 askeri darbesi ile ilişkiler tamamen dondurulmuş, sivil yönetime geçilmesiyle birlikte ilişkilerde gelişmeler olmuştur.

Tarım ürünleri ticaretinin serbest hale gelmesi konusunda girişimler ise 1980 yılında başlamıştır. AT-Türkiye Ortaklık Konseyi'nin 1/80 sayılı Kararı ile Türkiye çıkışlı bazı tarım ürünlerinin, Topluluğa ihracatı sırasında alınan gümrük vergilerinin dört kademeli bir takvim çerçevesinde indirileceği kesinleştirilmiştir. Bu takvime göre 1 Ocak 1987 tarihinden itibaren ise gümrük vergileri sıfıra indirilmiştir (Anonymous, 1986).

Türkiye ise, daha önce ertelemiş olduğu gümrük indirim ve uyum yükümlülüklerini, 1988 yılından bu yana düzenli olarak uygulamaktadır. Bunun dışında tam üyelik başvurusu çerçevesinde başlatılan hazırlık ve uyum çalışmalarına da devam edilmektedir. Türkiye ile AB arasındaki Gümrük Birliği 1 Ocak 1996 tarihinde yürürlüğe girmiştir (Anonim, 2002e). Ancak Türkiye, geçiş dönemi boyunca ortak tarım politikası (OTP) önlemlerini kabul edecek şekilde politikasını uyarlamadığı için tarım ürünleri ve bazı tarıma dayalı sanayi ürünleri, Gümrük Birliği kapsamı dışında bırakılmıştır. Roma Anlaşmasının II sayılı eki dışında olup, "İşlenmiş Tarım Ürünleri" olarak tanımlanan ve imalatında hububat, şeker, süt/süt tozu gibi temel tarım ürünleri kullanılan bir kısım üründe AB, ad-valorem vergilerle (sanayi koruması/sanayi payı) birlikte spesifik vergi (tarımsal koruma/tarım payı) de uyguladığından ve bu ürünlerin Gümrük Birliği kapsamında değerlendirilmesinden dolayı, Türkiye de aynı sistemi tesis etmiştir. Bu çerçevede, taraflar karşılıklı olarak sanayi paylarını sıfırlamışlardır. Tarım paylarının ise, Gümrük Birliği'nin dışında kalmaları nedeniyle, uygulamasına her iki taraf da tavizsiz hadleri tatbik etmektedirler (Işın, 1999).

Diğer taraftan 1993 yılında, gerek Katma Protokolün ilgili hükmü, gerekse ilgili GATT (Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması) kuralları gereği, karşılıklı tarım ticaretinde taviz dengesinin tesisi amacıyla Topluluk ile taviz müzakerelerine başlanmıştır. Müzakerelerin başlamasından sonra AB'ne üç yeni üyenin katılması, GATT Tarım Anlaşmasının tamamlanması ve bu Anlaşmanın ithalatta uygulanan bazı koruma tedbirlerinde değişikliğe gitmesi bazı teknik sebeplerle de, Türkiye'nin 1995 yılına kadar yararlanmakta olduğu tavizlerde değişiklik yapılması gereksinimi ortaya çıkmıştır. Nitekim 1995 yılında da 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı (OKK)'nda, tarım ürünleri ticaretinde serbest dolaşıma geçilebilmesi için belirsiz bir ek süre tanınmıştır. Bu bağlamda, Katma Protokolün tarım ürünlerine ilişkin hükümlerinin geçerliliğinin devam ettiği hükme bağlanmıştır. 1993 yılında başlayan ve tercihli rejimin geliştirilmesi amaçlı toplantılar 1997 yılında

tamamlanmış ve 1/98 sayılı OKK 1 Ocak 1998 itibariyle yürürlüğe girmiştir (Anonim, 1998).

Türkiye'nin en önemli geleneksel ihraç tarım ürünlerinden olan kuru ve taze incirin ticaretinde, önümüzdeki bölümlerde belirtileceği gibi, AB'nin payı % 70-80 gibi oldukça yüksek düzeyde bulunmaktadır. Bundan dolayı, AB'ne tam üyelik sürecinde olan ülkemizde, kuru ve taze incir üretim durumu, ihracat olanakları, ürün farklılaştırılması imkanları, alternatif pazarların oluşturulması vb parametreler üzerinde durularak, daha verimli ve uygulanabilir politikaların oluşturulması amacıyla dikkat edilmesi gereken konular incelenmeye çalışılmıştır. Bu amaçla ülkemiz ve dünya genelinde kuru ve taze incir üretiminin incelenmesi ve değerlendirilmesi yönünde bazı çalışmalar yapılmıştır.

Karalar (1966), Aydın ili incir işletmelerinin ekonomik yapısı, problemleri ve incir ile bölgenin diğer ana ürünleri arasındaki ilişkileri araştırmak için 90 adet incir, 25 adet pamuk, 25 adet tütün, 25 adet zeytin olmak üzere toplam 165 adet işletme üzerinde çalışmıştır. Bu çalışmada, incir işletmelerinin karakter itibariyle küçük aile işletmesi şeklinde olduğu vurgulanmıştır. İncir işletmelerinin oran itibariyle % 84'ünün mal sahibi işletmesi durumunda bulunduğu, mülk arazinin işletme arazisi içindeki oranın % 96'yı bulduğu belirtilmiştir.

Russel (1969), Türkiye taze incir veriminin ağaç başına 30 kg olduğunu, bunun ise ağaç başına yaklaşık 10 kg kuru incire karşı geldiğini, oysa ticari amaçla kurulmuş bahçelerin veriminin daha yüksek olduğunu belirtmektedir. 1964/65 üretim yılında dünya kuru incir üretiminin % 38'inin kuru incire ayrıldığı, bu oranın Portekiz'de % 20, İtalya'da % 40, Türkiye'de ise % 60 olduğu belirtilmektedir. Türkiye'de incir ihracatçısı 20-25 firmanın bulunduğu, bu işletmelerin ortalama 250-300 ton ihracat yaptıkları, bu ihracatçıların incir kadar, diğer ürünlerde de çalıştıkları belirtilmektedir.

Özkaya ve Elbek (1977), kuru incir üretiminde maliyet üzerinde etkili olan en önemli masraf unsurlarının hasat, kurutma, tasnif ile toprak işleme olduklarını tespit etmişlerdir. Ödeme yapılmayan girdi bedellerinin, toplam girdiler içinde büyük pay tutması (% 52) nedeniyle, maliyetin satış fiyatını aştığı yörelerde bile hala üretime devam edildiği belirtilmektedir.

Aksoy (1981), incir meyvesinde hasattan sonra olgunluğun ilerlemesinin olmadığını, bunun da taze incir pazarlamasını güçleştirdiğini belirterek, incir meyvesinin yeme olgunluğunda toplanıp uzun zaman soğukta saklanması da mümkün olmadığını belirtmiştir.

Soylu (1986), taze incir ihracatında, 1979 yılından itibaren belirgin bir artış gözlemlendiğini ve ihracatın Kuveyt, F. Almanya, Ürdün, Suudi Arabistan ve İngiltere gibi belli başlı ülkelere yapıldığını belirtmiştir. İhracatın % 43'ünün Eylül ve % 27'sinin Ekim aylarında yapıldığını belirtmiştir. Taze incir ihracatının, sahip olunan potansiyel yanında yetersiz kaldığı da vurgulanmıştır.

Anonymous (1987), kuru incirle ilgili bir çalışmada Yunanistan'ın Avrupa Topluluğu'na girmesinden önce, Topluluğun, Yunanistan tarafından üretilen kuru incir ve incir ezmesi üzerine sadece konsolide gümrük uyguladığını belirtmiştir. İthalatın paketlenmiş ürünün ağırlığı ile ayırt edildiği ve 15 kg'dan az kuru incir bulunan, Yunanistan ve Türkiye'nin ürettiği üründe 1980'den 1990'a kadar % 18'lik bir artış olacağı bildirilmiştir. Türkiye'nin kuru incirde sahip olduğu üstünlüğün, Topluluğun büyümesi ile değişmeyeceği, belki bir miktar pazar kaybedeceği ancak daha sonra, yine yerini koruyacağı belirtilmiştir.

Sağdemir (1988), Türkiye'de ve özellikle Ege Bölgesi'nde, kuru incir üretiminin merkezi olan Aydın ve İzmir'de incir üretim, pazarlama ve tüketimini incelemek için; farklı örnekleme yöntemleri kullanarak seçilen üretici (120), pazarlama hizmeti yapan komisyoncu (11), tüccar (11), işleyici (12), ihracatçı (9) ve birisi merkez işletme olmak üzere İncir Tarım Satış Kooperatifleri Birliği'nin (TARİŞ) alım merkezlerinin tamamından (19) survey yoluyla çeşitli veriler elde etmiştir. İncir üretimi alanlarının, işletmenin toplam alanı içinde % 57'lik payla oldukça yüksek oranda olduğu ve üretilen kuru incirlerin % 96'sının pazarlandığı tespit edilmiştir. Kuru incirde dekara verimin 168 kg ve ağaç başına verimin 10 kg olduğu tespit edilmiştir. Üreticilerin tamamı pazarlama garantisine sahip olduğu için "Sarılop" kurutmalık çeşidini yetiştirmek istediği ortaya çıkmıştır. Üreticilerin karşı karşıya oldukları çeşitli sorunların en önemlilerinin başında üretimin yapılmakta olduğu dağlık alanlarda, toprak ve su muhafaza tedbirleri alınmadan üretimin yapılmakta olduğu gelmektedir. Bunun sonucu olarak ağaç başına verimin 10 kg'ın altına düşmekte olduğu, buna bağlı olarak üretici gelirlerinin düştüğü tespit edilmiştir.

Vidaud (1996), Türkiye'de kurutmalık incirin yetiştirildiği en önemli bölgenin Aydın yöresi, taze incir üretiminin ise en yoğun olduğu bölgenin Bursa yöresi olduğunu belirtmektedir. Türkiye'nin sahip olduğu en önemli ihracat pazarlarının AB ve Arap ülkeleri olduğu belirtilip, yıllık ortalama 33000 ton kuru incir, 5000 ton taze incirin ihracata konu olduğu ifade edilmektedir.

Anonim (2000b), Türkiye'nin son yıllarda kuru incir üretim ve dolayısıyla ihracatının, genel olarak aynı seviyelerde kaldığını belirtmektedir. İran, Suriye, Mısır, Portekiz ve Yunanistan vb gibi iklim ve ekolojik koşulları incir için elverişli olan

ülkelerin, bu alanda da hızlı ilerlemeler sağladığı ortaya konmaktadır. En önemli kuru ve taze incir pazarımız olan AB ülkelerinin, insan ve çevreye olan zararı minimal düzeyde olan ürün ve işlemleri tercih ettiği için, üretimden pazarlamaya kadar olan aşamalarda etkin bir kontrol mekanizmasının oluşturulması gerektiği, çiftçi, araştırmacı, yayımcı, işleyici, pazarlamacı vb öğelerin, bu mekanizma içerisinde etkin bir şekilde yer alması gerektiği ifade edilmektedir. İşletme arazilerinin küçülmesini önlemek için, miras hukuku, arazi toplulaştırması vb yapısal reformların yerine getirilmesi gerektiği, sadece AB pazarlarında değil, dünya genelinde ürünü tanıtıcı çalışmaların yapılarak, farklı gelir gruplarında bulunan tüketicilere hitap edebilecek ürün çeşitlendirmesi vb uygulamaların zorunlu olduğu ifade edilmektedir.

MATERYAL VE METOT

Araştırmanın ana materyalini, temelde Türkiye’de genelde tarım sektörüne, özelde kuru ve taze incir alt sektörüne ait politika düzenlemeleri, Türkiye’nin dünya kuru ve taze incir üretimindeki önemini belirten çeşitli veriler, Türkiye kuru ve taze incir ihracatında AB’nin önemini ortaya koyan bilgiler ile konu ile ilgili diğer yerli ve yabancı yayınlar oluşturmaktadır.

Araştırma, Türkiye kuru ve taze incir sektörlerinin bulunduğu durumun ve dünya genelinde taşıdığı önemin ortaya konularak, Türkiye kuru ve taze incir ihracatının yaklaşık olarak % 70-80’ini oluşturan AB ile ticari ilişkilerin çeşitli yönleri ile incelenmesi, AB’ne tam üyelik sürecinde, bu sürecin ve olası tam üyeliğin, Türkiye kuru ve taze incir alt sektörleri itibarıyla, çeşitli yönleriyle irdelenmesi, en sağlıklı yönelimin tartışılması, sonuçlar ve öneriler şeklinde çalışma yürütülmüştür.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Tarım sektörü açısından Türkiye-AB ticareti

Türkiye ile AB arasında özellikle tarımsal konulardaki ilişkiler incelendikten sonra, ticari ilişkilerin de özetlenmesi faydalı ve isabetli olacaktır.

Genel olarak, ihracatın ithalatı karşılama oranı % 45-50 civarlarında kalmaktadır. Çizelge 1’de, Türkiye’nin dış ticaretinin büyük ölçüde AB’ne bağımlı olduğu da görülmektedir. Bu durumda, AB ülkeleri ile ticari ilişkilerin önemi artmaktadır.

Türkiye ile AB arasında, tarım ürünleri ticaretinin önemi gerçekten büyüktür. Son yıllarda Türkiye’nin tarım ürünleri ihracat değerinde AB’nin payı % 40-45,

ithalat değerinde ise % 20-30 arasında değişme göstermiştir (Çizelge 2). Bu durum da, Türkiye ile AB arasında oluşturulan tercihli rejim açısından oldukça önemlidir.

Çizelge 1. Türkiye'nin dış ticareti (milyon dolar) ve AB'nin payı (%).

Table 1. Foreign trade of Turkey (million dolar) and share of EU (%).

Yıllar Years	Genel General			Avrupa Birliği European Union			AB'nin payı (%) EU share (%)		
	İhracat Export	İthalat Import	İhracat/ İthalat (%) Export/ Import (%)	İhracat Export	İthalat Import	İhracat/ İthalat (%) Export/ Import (%)	İhracat Export	İthalat Import	Hacim Volume
1993	15348	29429	52,2	7288	12950	56,3	47,5	44,0	45,2
1994	18105	23270	77,8	8634	10279	84,0	47,7	44,2	45,7
1995	21636	35707	60,6	11078	16860	65,7	51,2	47,2	48,7
1996	23224	43626	53,2	11548	23138	49,9	49,7	53,0	51,9
1997	26261	48559	54,1	12248	24870	49,2	46,6	51,2	49,6
1998	26881	45921	58,5	13437	24091	55,8	50,0	52,5	51,5
1999	26587	40687	65,3	14348	21416	67,0	54,1	52,6	53,2
2000	27324	53983	50,6	14352	26388	54,4	52,5	48,9	50,1

Kaynak: DTM. DİE (www.foreigntrade.gov.tr/ab/rakamlar/dışticaret.htm'den alındı).

Çizelge 2. Türkiye-AB ticaretinde tarımın önemi (%).

Table 2. The importance of agriculture in Turkey-EU trade.

Tarımsal ticaret Agricultural trade	Yıllar (Years)		
	1995	1996	1997
Tarımın Türkiye-AB ticaret hacmindeki payı The share of agriculture in Turkey-EU trade	6,9	6,0	7,2
AB'nin Türkiye'nin toplam tarım ürünleri ihracatındaki payı The share of EU in total exportation of agricultural products	45,0	41,5	40,0
AB'nin Türkiye'nin toplam tarım ürünleri ithalatındaki payı The share of EU in total importation of agricultural products	32,0	26,0	21,0
Tarımın AB'ne yönelik toplam ihracatımızdaki payı The share of agriculture in Turkey's total exportation to of EU	18,0	17,0	17,0
Tarımın AB'ne yönelik toplam ithalatımızdaki payı The share of agriculture in Turkey's total importation to of EU	5,0	3,3	2,3

Kaynak: DTM Bilgi İşlem Merkezi, Ankara.

Türkiye kuru ve taze incir alt sektörleri açısından AB'nin önemi

Türkiye'den ihraç edilen incirlerin büyük bir bölümünü kuru incirler oluşturmaktadır. Sofralık (taze) incirlerin ihracatı büyük oranda, Bursa yöresi, Merkez

ve Mudanya ilçeleri ile özellikle Dürdane köyü ve çevresinden, kısmen de Mersin ili Mut ilçesinden (Anonim, 2000/b), Manisa ili Turgutlu ilçesinden, Aydın ili Horsunlu, Germencik, Nazilli, İncirliova ilçelerinden ve İzmir ilinin bazı ilçelerinden yapılmaktadır.

Türkiye kuru incir alt sektörünün incelenmesi

Kuru incir ihracatının en önemli kalemini gerek miktar ve gerekse değer olarak kuru incir ekstra 1. sınıf + naturel sınıfı incirler oluştururken, bunu incir ezmesi izlemektedir (Çizelge 3).

Çizelge 3. Türkiye'den niteliklerine göre ihraç edilen kuru incir miktar (ton) ve değerleri (1000 dolar).

Table 3. The quantity (ton) and the value (1000 dollars) of dried figs exported from Turkey in various quality groups.

Yıllar Years	1998		1999		2000		2001	
	Miktar Quantity	Değer Value	Miktar Quantity	Değer Value	Miktar Quantity	Değer Value	Miktar Quantity	Değer Value
Kuru incir (ekstra 1. sınıf ve naturel) Dried fig (extra quality, 1. quality, 2. quality)	37174	74565	38990	68977	37538	63335	32555	57414
İncir ezmesi Fig paste	3295	3241	2708	2499	7334	4928	3380	2583
Hurda Cull figs (industrial)	862	386	577	210	967	311	484	146
Kıyılmış Chopped	1382	1776	639	727	1078	944	921	820
Toplam Total	42713	79968	42914	72413	46917	69548	37340	60963

Kaynak: Ege İhracatçı Birlikleri Bültenleri, İzmir, 2002.

Türkiye toplam kuru incir ihracatında (miktar olarak) Almanya % 20,32'lik bir pay ile ilk sırayı alırken, onu sırasıyla Fransa (% 16,68), İtalya (% 11,33) ve diğer ülkeler izlemektedir. Değer olarak ise, Fransa % 18,38'lik bir pay ile ilk sırada bulunurken, onu sırasıyla Almanya (% 17,97), İtalya (% 11,12) ve diğer ülke grupları izlemektedir (Çizelge 4). Bu durum da, kuru inciri Fransa'ya daha yüksek birim fiyattan ihraç ettiğimizi göstermektedir.

Çizelge 4. Önemli ülkeler itibariyle Türkiye'nin kuru incir ihracatı (2000 yılı).

Table 4. Dried fig exportation of Turkey by countries (2000 year).

Ülkeler Countries	Miktar (ton) Quantity (ton)	Toplam içerisindeki payı (%) Share within total quantity (%)	Değer (1000dolar) Value (1000 dollars)	Toplam içerisindeki payı (%) Share within total quantity (%)
Almanya	7470	20,32	10745	17,97
Fransa	6132	16,68	10994	18,38
İtalya	4163	11,33	6653	11,12
İspanya	2279	6,20	3393	5,67
İsviçre	1847	5,02	3918	6,55
Hollanda	1801	4,90	2829	4,73
İngiltere	1371	3,73	2577	4,31
İsrail	1014	2,76	2016	3,37
Mısır	966	2,63	2115	3,54
İsveç	847	2,30	1488	2,49
Diğer (Other)	8868	24,13	13075	21,87
Toplam (Total)	36759	100,00	59802	100,00

Kaynak: DTM, Dış Ticaret İstatistikleri, Ebim, Ankara, 2001.

Çizelge 5 incelendiğinde, kuru incir ihracatımızın miktar olarak % 67,61'ini, değer olarak da % 68,69'unu AB ülkeleri oluşturmaktadır. AB'ni sırasıyla NAFTA, EFTA, MERCOSUR, BDT ve ASEAN üyesi ülkeler grubu izlemektedir.

Kuru incir alt sektöründe karşılaşılan problemler ve çözüm önerileri

Geleneksel ihraç ürünlerimizden birisi olan kuru incir büyük oranda (% 70-75) AB ülkelerine ihraç edilmektedir. İncir yetiştiriciliğinde ve ihracatında birçok problem görülmekle birlikte özellikle son yıllarda AB ülkeleri kuru incirlerimizdeki aflatoksin problemini ön plana çıkarmakta ve belirli bir düzeyin üzerinde olması durumunda, Türkiye'den gönderilen kuru incir partilerini geri göndermektedirler.

II. Dünya savaşından sonra, özellikle GATT sonrasında uluslararası ticari ilişkiler, gümrük duvarlarından çok görünmez engeller ya da gri alan uygulamaları adı verilen yollarla sınırlandırılmaktadırlar. Bunlar; insan sağlığı, tüketici koruması, çevre kirliliğini önleme (çevre dumpingi), etiketleme veya paketleme standartları, kullanım kolaylığı, yükleme öncesi muayeneler, menşe kuralları gibi çok çeşitli konulara ilişkin idari ve teknik standartlardan oluşmaktadır. Bu araçlar başka amaçlarla konulmuş olsa, ya da öyle görülse bile, dış ticaret hacmini etkilemektedir. Son yıllarda özellikle

ülkemizde geleneksel ihraç ürünlerinin, dış piyasalar ekolojik ve buna bağlı olarak sağlık standartlarına uygun olmadığı gerekçesiyle birçok sorun yaşanmaktadır (Anonim, 1999b).

Çizelge 5. Uluslararası bölgesel entegrasyonlar itibariyle kuru incir ihracatımızın dağılımı (2001).

Table 5. Distribution of Turkey's dried fig exportation basing on international regional integrations (2001).

Bölgesel entegrasyonlar (Regional integrations)	Kuru incir ihracatımız Turkey's dried fig exportation		Toplam kuru incir ihracatımız içerisindeki payı (%) Share within Turkey's total dried fig exportation(%)	
	Miktar (ton) Quantity (ton)	Değer (1000 dolar) Value (1000 dollar)	Miktar (ton) Quantity (ton)	Değer (1000 dolar) Value (1000 dollar)
AB (Almanya, Fransa, Hollanda, Belçika, Lüksemburg, İtalya, İngiltere, Danimarka, İrlanda, Yunanistan, İspanya, Portekiz, İsveç, Avusturya, Finlandiya)	25245,60	41873,79	67,61	68,69
EFTA (İsviçre, İzlanda, Lihtenştayn, Norveç)	2113,41	4503,50	5,66	7,39
NAFTA (ABD, Kanada, Meksika)	3529,74	4214,66	9,45	6,91
MERCOSUR (Arjantin, Brezilya, Uruguay, Paraguay, Şili)	1049,30	1429,78	2,81	2,35
ASEAN (Endonezya, Filipinler, Malezya, Singapur, Tayland)	25,91	92,56	0,07	0,15
BDT (Rusya, Kazakistan, Özbekistan, Türkmenistan, Kırgızistan, Ermenistan, Azerbaycan, Tacikistan, Gürcistan, Ukrayna, Moldavya)	652,06	425,13	1,75	0,70
Diğer ülkeler (İsrail, Avustralya, Mısır vb)	4725,13	8424,09	12,65	13,81
Toplam (Total)	37341,15	60963,69	100,00	100,00

Kaynak: Ege İhracatçı Birlikleri 2001 yılı verilerinden hesaplanmıştır.

Aflatoksin; *Aspergillus flavus* ve *Aspergillus parasiticus* isimli küf mantarlarının metabolik ürünü olup, bilinen en kuvvetli mikotoksinlerden biridir. Bunlar hemen hemen tüm hayvan türlerinde ve insanlarda kronik zehirlenmelere, kanser oluşumuna yol açmaktadır. Aflatoksinler ayrıca küflü yemlerle beslenen hayvanların dokularında birikerek besin zinciri yoluyla da insana ulaşabilmektedir.

AB Gıda ve Sağlık Ajansı, Türkiye'de üretilen fındık, antep fıstığı ve kuru incirde akciğer kanserine neden olan yüksek miktarda aflatoksin bulunduğunu belirtmektedir. Ajansın raporuna göre, Türkiye'de üretilen fındık, antepfıstığı ve kuru incirde, AB'nin öngördüğü azami aflatoksin (Aflatoksin B1 ve diğer aflatoksin

türleri) miktarı olan kilogram başına 0,05 mg'ın [AB Aflatoksin limitleri B1 için 2 µg/kg, toplam (B1 + B2 + G1 + G2) içinse 4 µg/kg'dır.]10 katı daha fazla toksine rastlandığı ifade edilmektedir (Anonim, 2002a). Bu noktada, yukarıda anılan ürünlerin ihracat değerlerinin belirlenmesi ve karşılaştırılması faydalı olacaktır. Kuru meyve ihracatımızın yaklaşık olarak % 80'i AB ülkelerine yapılmaktadır.

Aflatoksin probleminden dolayı ihracatı tehlikede olan kuru incir, çekirdeksiz kuru üzüm, kuru kayısı, kuru incir ve antepfıstığı ihracatının, genel ihracat ve AB'ne yapılan ihracat içerisindeki payı büyüktür (Çizelge 6). Bu ürünlerin ihracatından sağlanan gelir, AB'ne yapılan toplam ihracatın % 6,64'ünü oluştururken, genel ihracatımız içerisindeki payları ise % 3,49'dur. AB'ne yapılan toplam ihracat içerisinde kuru incirin payı % 0,45; genel ihracatımız içerisindeki payı ise % 0,23 olup, bu rakamlar küçümsenemeyecek derecede önemli rakamlardır.

Çizelge 6. Kuru meyve ihracatımızın dağılımı (2000).

Table 6. Dissociation of Turkey's dried fruit exportation (2000).

Ürünler Products	Miktar (ton) Quantity (ton)	Değer (1000 dolar) Value (1000 dollar)	AB'ne yapılan toplam ihracat içerisindeki payı (değer olarak %) Share within total dried fig exportation to EU (as value %)	Genel ihracat toplamı içerisindeki payı (değer olarak %) Share within total exportation (as value %)
Fındık	167625	575507	4,01	2,11
Çekirdeksiz kuru üzüm	201525	196674	1,37	0,72
Kuru kayısı	69400	109702	0,76	0,40
Kuru incir	42080	64176	0,45	0,23
Antepfıstığı	1350	6726	0,05	0,02
Toplam	481980	952785	6,64	3,49
Tarım ürünleri ihracat toplamı	-	3263000	-	11,94
AB'ne yapılan ihracat toplamı	-	14352000	100,00	52,51
Genel ihracat toplamı	-	27324000	-	100,00

Kaynak: DTM, 2000 verilerinden yararlanılarak hesaplanmıştır.

Kuru incir üretiminde aflatoksin problemini aşmak için, iyi tarım, iyi üretim ve iyi depolama uygulamalarına geçilmesi, kısaca aşağıdaki işlemlerin uygulanması faydalı olacaktır (Anonim, 2001a):

- 1) İlekleme işleminde temiz ve sağlıklı ilek meyvesi kullanılması,
- 2) Ekşilik böcekleri ve sirke sinekleri ile etkin mücadele,
- 3) Dengeli ve yeterli gübreleme,
- 4) Kuraklık önlemlerinin alınması (sulama, malçlama vb),
- 5) Sık hasat,
- 6) Ürünün sergide iyi bir şekilde korunması,
- 7) Temiz, kuru ve sağlıklı ortamda depolama,
- 8) İşletmelerde etkin nem ve sıcaklık kontrolü ile mor ötesi ışık altında parlak yeşilimsi sarı ışımaya yapan meyvelerin uzaklaştırılması ile etkin seçim.

Aflatoksin vb. problemlerin, AB ülkeleri tarafından sık sık gündeme getirilmesiyle birlikte kuru incir üretimi ve ihracatında ekolojik olarak yetiştiriciliğin önemi de artmaktadır. Ekolojik tarım kısaca; üretimde kimyasal girdi kullanmadan, üretimden tüketime kadar her aşaması kontrollü ve sertifikalı tarımsal üretim biçimidir. Kuru incir plantasyonları büyük oranda (% 83) dağlık alanlarda tesis edildiği için, zaten olabildiğince az kimyasal girdi kullanılarak yetiştiricilik yapılmaktadır. Yıllar itibariyle Türkiye'nin organik ürün ihracatı ve bunun içerisindeki kuru incirin payı oldukça önemlidir (Çizelge 7).

Çizelge 7. Yıllar itibariyle organik ürün ihracatı.

Table 7. Exportation of Turkish organic product.

Ürünler Products	1998		1999		2000		Toplam İçerisindeki Payı (2000 yılı, %) Share within total (2000 year, %)	
	M:ton Q:ton	D:1000\$ V:1000 \$	M:ton Q:ton	D:1000\$ V:1000 \$	M:ton Q:ton	D:1000\$ V:1000 \$	M:ton Q:ton	D:1000\$ V:1000 \$
Kuru üzüm	2839	3855	3289	4150	4028	4610	33,44	22,12
Fındık	742	3948	879	4036	1039	4009	8,62	19,24
Kuru incir	1469	3580	1580	3556	1733	3308	15,88	15,88
Kuru kayısı	953	2724	1045	3033	1050	2344	8,71	11,25
Kuru erik	20	20	116	175	213	253	1,77	1,21
Çam fıstığı	19	401	36	696	52	787	0,43	3,78
Mercimek	335	359	616	575	897	788	7,44	3,78
Nohut	590	535	934	818	679	598	5,64	2,87
Elma suyu	-	-	555	761	290	388	2,41	1,86
Diğer meyve suları	-	-	15	52	236	363	1,96	1,74
Pamuk	75	161	169	356	175	299	1,45	1,43
Biber	29	54	131	166	145	217	1,20	1,04
Haşhaş	213	376	137	172	165	208	1,37	1,00
Zeytinyağı	21	50	381	872	15	48	0,12	0,23
Toplam (Diğerleri dahil)	8029	17849	11679	23562	12047	20837	100,00	100,00

Kaynak: Ege İhracatçı Birlikleri verileri, İzmir, 2001.

Çizelge 8. Dünya taze incir üretimi (ton).

Table 8. World fresh fig production (ton).

Ülkeler Countries	1999	2000	2001	Toplam içerisindeki payı (2001 yılı, %) Share within total production (2001 year, %)
Afganistan	9100	-	-	-
Arnavutluk	12100	12300	12300	1,11
Cezayir	50609	54326	55000	4,97
Brezilya	16000	16000	16000	1,45
Mısır	203005	187698	198139	17,92
Yunanistan	80000	80000	80000	7,24
Hindistan	9900	9900	9900	0,90
İran	70100	68000	66000	5,97
Irak	14500	13000	13000	1,17
İtalya	35500	35500	35500	3,21
Libya	29000	29500	29500	2,67
Fas	82000	68000	68000	6,15
Portekiz	16944	13908	15000	1,36
İspanya	63000	63000	63000	5,70
Suriye	41815	44071	44071	3,99
Tunus	30000	30000	30000	2,71
Türkiye	260000	260000	260000	23,52
ABD	40730	40730	40730	3,68
Diğerleri	60171	68934	69402	6,28
Dünya	1124474	1094867	1105542	100,00

Kaynak: www.fao.org.

Çizelge 8 incelendiğinde; 2001 yılı verilerine göre 260000 ton yıllık taze incir üretimi ile Türkiye dünya genelinde ilk sırada bulunmaktadır. Dünya taze incir üretiminde Türkiye % 23,52'lik bir pay ile ilk sırada bulunurken, onu sırasıyla Mısır (% 17,92), Fas (6,15), İran (% 5,97), İspanya (% 5,70) izlemektedir. Dünya taze incir ticaretinin incelenmesi, bu noktada oldukça önem taşımaktadır.

Taze incir ihracatında, taze meyve ve sebzelerin tümünde olduğu gibi Uludağ İhracatçı Birlikleri, Türkiye geneli ihracatında koordinatör kuruluş olarak görev yapmaktadır. Ülkemizin yapmış olduğu taze incir ihracatının, ülkelere göre dağılımı Çizelge 9'da verilmektedir.

Çizelge 9. Türkiye Taze İncir İhracatının Ülkeler İtibariyle Dağılımı.

Table 9. Exportation of fresh fig fruits from Turkey.

Ülkeler Countries	1998		1999		2000		2001		Toplam içerisindeki payı, miktar olarak 2001,%
	Miktar (ton) Quantity (ton)	Değer (1000\$) Value (1000\$)	Miktar (ton) Quantity (ton)	Değer (1000\$) Value (1000\$)	Miktar (ton) Quantity (ton)	Değer (1000\$) Value (1000\$)	Miktar (ton) Quantity (ton)	Değer (1000\$) Value (1000\$)	
Almanya	1351,7	1801,2	1384,4	1611,8	1665,3	2138,7	1350,4	1453,2	19,56
Fransa	795,4	991,4	1115,8	1096,6	814,0	943,4	1138,9	1053,1	16,50
Hollanda	712,8	991,8	970,9	1105,1	979,0	1201,1	963,4	946,6	13,96
Suudi Arabistan	554,4	181,7	960,8	225,4	389,4	95,8	721,0	165,7	10,45
İngiltere	423,4	718,8	495,1	653,9	777,8	1567,3	819,0	797,5	11,86
Belçika	303,8	405,5	332,0	398,4	427,5	648,0	481,5	518,2	6,98
Avusturya	198,3	306,4	889,4	889,9	718,4	993,5	741,0	1023,3	10,73
İsviçre	181,1	296,9	220,7	297,8	365,7	545,1	323,4	326,9	4,69
Dubai	6,6	1,5	12,6	3,3	161,2	35,4	130,8	26,1	1,90
Kuveyt	75,9	47,6	29,6	11,0	48,7	29,3	99,7	36,4	1,45
Diğer ülkeler Other countries	74,4	80,0	122,0	89,2	62,7	82,0	134,0	117,1	1,92
Toplam Total	4678,2	5823,3	6533,7	6382,9	6410,1	8280,0	6903,5	6464,5	100,00

Kaynak: Uludağ İhracatçı Birlikleri Verileri, Bursa, 2002.

Taze incir ihracatımız yavaş da olsa gelişme göstermektedir. Taze incir ihracatının % 85'den fazlası AB ülkelerine yapılmaktadır. Toplam ihracatın % 19,56'sı Almanya'ya, % 16,50'si Fransa'ya, % 13,96'sı Hollanda'ya yapılmaktadır. Dikkat çeken bir diğer konu da, Suudi Arabistan, Dubai, Kuveyt gibi Körfez ülkelerinin, taze incir ihracatımızdaki paylarının artış göstermesidir. Ancak bu ülkeler taze inciri yaklaşık 0,20-0,25 dolar/kg gibi düşük değerlerde ithal etmeleridir. Oysa AB ülkelerinde bu değer yaklaşık 1,00-1,50 dolar/kg'dır. Bu anlamda Japonya, Kanada, Hong Kong/Çin, ABD gibi kişi başına düşen gelir düzeyleri yüksek olan tüketici gruplarının bulunduğu potansiyel pazarlara, dış satım imkanlarının geliştirilmesi faydalı olacaktır.

SONUÇ

Türkiye ile AB arasındaki ilişkiler, 12 Eylül 1963 tarihinde imzalanan Ankara Anlaşmasının temel oluşturduğu ortaklık rejimi çerçevesinde başlamıştır. 1 Ocak 1996 tarihinde imzalanan Gümrük Birliğine geçilmesiyle son dönemine girmiş olan Türkiye-AB ilişkileri, Türkiye'nin tam üye olma hedef ve amaçları doğrultusunda gelişme göstermektedir.

Ankara Anlaşmasının 3. maddesinde belirtilen Geçici Protokolde, Türk ekonomisi için, özellikle hazırlık döneminde tütün, kuru üzüm, kuru incir ve fındık

ihracatının önemi göz önünde bulundurulmuştur. Bu yaklaşımla, bu ürünlerde gümrük tarife kontenjanları belirlenmiştir.

Türkiye, AB ile olan tarım ürünleri ticaretinde, Birliğin sağlamış olduğu birtakım avantajlardan (tercihli rejim, gümrük vergisi muafiyeti, tarife kotaları vb) yararlanmıştır. Fakat müzakerelerin başlamasından sonra, AB'ne üç yeni üyenin katılması, GATT Tarım Anlaşması'nın tamamlanması ve bu Anlaşmanın ithalatta uygulanan bazı koruma tedbirlerinde değişikliğe gitmesi gibi bazı teknik sebeplerle de, Türkiye'nin 1995 yılına kadar yararlı geldiği tavizlerde değişiklik yapılması ihtiyacı belirlemiştir. Nitekim 1995 yılında 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi kararı (OKK)'nda tarım ürünleri ticaretinde serbest dolaşıma geçilebilmesi için belirsiz bir ek süre tanınmıştır. Bu bağlamda, Katma Protokol'ün tarım ürünlerine ilişkin hükümlerinin geçerliliğinin devam ettiği hükme bağlanmıştır. 1993 yılında başlayan ve tercihli rejimin geliştirilmesi amaçlı toplantılar 1997 yılında tamamlanmış ve 1/98 sayılı OKK ile, 1 Ocak 1998 tarihi itibarıyla yürürlüğe girmiştir.

Türkiye ile AB arasındaki dış ticaret incelendiğinde; ihracatın ithalatı karşılama oranı % 45-50 civarlarında kalmaktadır. Türkiye'nin dış ticareti, büyük ölçüde AB'ne bağımlıdır. Türkiye'nin tarım ürünleri ihracat değerinde AB'nin payı % 40-45, ithalat değerinde ise % 20-30 arasında değişme göstermektedir. Bu durum da, Türkiye ile AB arasında oluşturulan tercihli rejim açısından oldukça önemlidir.

Türkiye'de yetiştirilip ihraç edilen kurutmalık ve taze incir çeşitleri sırasıyla, Sarılop ve Bursa Siyahı'dır. Kuru incir ihracatının en önemli kalemini, gerek miktar ve gerekse değer olarak ekstra, 1. sınıf ve naturel kuru incir oluştururken, bunu incir ezmesi izlemektedir.

Kuru incir ihracatımızın (45000–50000 ton/yıl) % 65-70'i (35000–37000 ton/yıl) AB ülkelerine yapılmaktadır. Miktar olarak % 20,32 ile Almanya ilk sırayı alırken, onu sırasıyla Fransa (% 16,68), İtalya (% 11,33) izlemektedir. Uluslararası Bölgesel Entegrasyonlar itibarıyla Türkiye'nin kuru incir ihracatında AB % 67'lik bir payla ilk sırayı alırken, onu sırasıyla NAFTA (% 9,45), EFTA (% 5,66), MERCOSUR (% 2,81), BDT (% 1,75) vb izlemektedir. Kuru incir ihracatının, AB'ne yapılan toplam ihracat içerisindeki payı % 0,45 iken, genel ihracat içerisindeki oranı ise % 0,23'dür.

Türkiye'nin miktar olarak, organik ürünler ihracatı toplamı içerisinde % 33,44'lük oran ile kuru üzüm ilk sırada yer alırken, onu % 15,88'lik bir pay ile (1733 ton) kuru incir ihracatı izlemektedir. Değer olarak ise, toplam organik ürünler ihracatında kuru üzüm % 22,12'lik bir payla ilk sırayı alırken, onu fındık (% 19,24) ve kuru incir % 15,88'lik oranlar ile (3300000 dolar) izlemektedirler.

Dünya taze incir üretiminde, Türkiye % 23,52'lik bir payla (260000 ton/yıl) ilk sırayı alırken, onu sırasıyla Mısır (% 17,92), Fas (% 6,15) ve İran (% 5,97) izlemektedir. Dünya taze incir ihracatında, Türkiye % 38,58'lik bir oranla (6253 ton) ilk sırada bulunurken, onu sırasıyla İtalya (% 13,31) ve İspanya (% 11,74) izlemektedir. Değer olarak Türkiye % 28,02'lik bir payla (6300000 dolar) ilk sırada bulunurken, onu sırasıyla Hollanda (% 14,91) ve İspanya (% 13,15) izlemektedir.

Bu noktada, taze incir ihracatını düşük birim fiyatlarla gerçekleştirdiğimiz ortaya çıkmaktadır. İhraç ettiğimiz 1 kg taze incir yaklaşık 1 dolara karşılık gelirken, Hollanda, İspanya ve Brezilya'nın ise 1 kg taze inciri yaklaşık 2 dolara ihraç ettiği ortaya çıkmaktadır. Bu olumsuz durumu aşmak için, taze incir ihracatında koordinatör kuruluş olan Uludağ İhracatçı Birlikleri'nin önderliğinde, ihracatçı firmaların bir araya gelerek gerekli önlemlerin alınması, gereksiz fiyat kırmaların ve dampedinglerin önüne geçilerek, ülke ekonomisine yapılmış olan döviz girdisi katkısının artırılmasının uygun olacağı düşünülmektedir.

Taze incir ihracatımızın da % 85'den fazlası AB ülkelerine yapılmaktadır. Toplam taze incir ihracatının % 19,56'sı Almanya'ya, % 16,50'si Fransa'ya, % 13,96'sı Hollanda'ya yapılmaktadır. Aynı zamanda önemli bir taze incir ihracatçısı olan Hollanda'nın böylelikle reexport yaptığı ortaya çıkmaktadır. Suudi Arabistan, Dubai, Kuveyt gibi gelir düzeyi yüksek olan Körfez ülkelerinin taze incir ihracatımızdaki payları yıllar itibariyle önemli artışlar göstermektedir.

Türkiye-AB arasındaki ticari ve tarımsal ilişkiler, bu ilişkilerin taze ve kuru incir alt sektörleri itibariyle makro düzeyde incelenmesinden sonra, mikro düzeyde incir alt sektöründe yaşanan problemlerin belirtilip, bu problemlerin çözülmesi için yapılması gereken işlem ve uygulamalar aşağıda verilmiştir:

1. Yetiştiricilik aşaması:

a) Ekolojik ve iklimsel koşulların uygunluğu nedeniyle, Aydın ve İzmir bölgelerinde kurutmalık incir plantasyonları tesis edilmelidir. Bu fidanlar üstün nitelikli, hastalık ve zararlılardan arı damızlık ağaçlardan elde edilmiş olmalıdır.

b) Bursa Siyahı incir çeşidinin, Bursa yöresi dışında Aydın, İzmir, Manisa, Antalya, Muğla, Çanakkale vb iklim kuşağında yetiştirilmesi teşvik edilmelidir.

c) İncir bahçelerinde kültürel işlemler (budama, toprak işleme, gübreleme, zirai mücadele, ilekleme, hasat vb) etkin, iklim ve diğer koşullara uygun olarak zamanında ve amacına uygun yapılmalıdır.

d) Yıllık yağışın 550 mm ve daha altına düştüğü yıllarda incir plantasyonları sulanmalı, sulanamayacak dağlık alanlarda ise malçlama, uygun toprak işleme gibi önlemler alınmalıdır.

e) İlekleme işleminde bozuk, hastalıklı ve çimlenme gücü yetersiz ilekler kullanılmamalıdır. Çünkü bozuk ve hastalıklı ileklerle yapılan ilekleme işlemiyle bulaşan mantarlar, olgunlukta küf gelişimi, aflatoksin, akma vb sorunlara sebep olarak verim ve kalitede büyük düşüşler yaşanmaktadır.

f) Gerek Bursa, Mersin, gerekse Aydın ve İzmir illerinde incir plantasyonları, kır-taban ve kır arazilerde yoğunlaşmaktadır. Bu tip arazilerde de erozyon sorunu ön plana çıkmıştır. Teraslama, olabildiğince az toprak işleme, derin köklü bitkilerin örtü bitkisi olarak yetiştirilmesi gibi önlemler alınmalıdır. Aksi takdirde, erozyonla toprakların aşınması ve taşınması sonucu köklerin dışarı çıkması ve bahçelerin kuruması gibi telafisi mümkün olmayan problemler yaşanabilecektir.

2. Hasat ve işleme aşaması:

a) Bursa Siyahı incir çeşidi için, pazar gereksinimleri ön planda tutulmalıdır. Bu nedenle eğer ihracat söz konusu ise meyveler büyük oranda tam olgunlaşmadan, ağaca zarar verilmeden toplama kapları içerisinde toplanmalıdır. Kuru incir için ise, buruklaşmış yere düşen incirler, sık aralıklarla toplanarak belirli bir süre kerevetlerde güneş altında kurutulmalıdır. Kuruyan meyvedeki nem oranı % 20'ye düşmelidir.

b) Henüz buruk ve yüksek oranda su içeren incirlerin zedelenmesi ve/veya mantari etmenlerle bulaşması kaliteyi düşürerek aflatoksin riskini arttırmaktadır.

c) Yerden toplanan buruk incirlerden, hurda olanlar ayrı kaplara toplanmalı, temizlerin bulaşması engellenmelidir.

d) Toprak ve bitki sapları üzerine serilen incirlerin böcek zararı, küflenme veya yabancı madde ile bulaşma riski fazladır. Bu nedenle, kurutma işlemi için, kerevetler kullanılarak toprakla temas önlenmelidir.

e) Hurda incirler, herhangi bir bulaşmayı önlemek üzere ayrı bir yerde kurutulmalı ve depolanmalıdır.

f) Yeterince kurumamış incirler sergiden alınmamalı, sergiden alma işlemi, henüz incirler meyvelerinin sıcaklığı fazla artmadan tercihen çiğ kalktıktan sonra erken saatlerde yapılmalıdır.

g) Sergide ve depoda çalışanlar temizlik koşullarına uymalıdır.

h) Üretici depoları, sezon öncesi temizlenerek yarık, oyuk vb yerler tamir edilmeli, açıklıklara tel takılmalıdır.

ı) Üretici tarafından kalite sınıflarına ayrılan kuru incirler temiz kasalar içinde, zaman kaybetmeden alıcılara teslim edilmelidir.

i) İşletmelerde etkin nem ve sıcaklık kontrolü ile mor ötesi ışık altında seçim, aflatoksin probleminin önüne geçilmesi açısından önem taşımaktadır.

j) İşletmeye gelen incirler, karanlık odada mor ötesi ışık altından geçirilerek, parlak sarımsı yeşil ışına yapanlar uzaklaştırılarak aflatoksin riski azaltılmalıdır.

k) Bursa Siyahı taze incir çeşidi için, hasattan hemen sonra bahçede veya yakın bir yerde yapılacak ön soğutma işlemi, taze incirin raf ömrünü uzatacaktır.

3. Pazarlama aşaması:

a) Kuru incir ihracatımızda, AB ülkelerinin miktar ve değer olarak payları % 70 civarında olup, AB ülkelerinde, son yıllarda bu konu üzerinde önemle durulmaktadır. Bu nedenle kuru incir için aflatoksin problemi önemli olup, kuru incirin yetiştirilmesinden, işlenmesi ve pazarlamasına kadar olan tüm aşamalarda temizlik, hijyen vb konularda bir bütünlük sağlanması gerekmektedir.

b) Üretim ve ihracat üstünlüklerine rağmen, gerek taze ve gerekse kuru incir ihracatında, Türkiye'deki firmalar birbirleriyle gereksiz rekabete girmekte ve fiyat kırmalar yaşanmaktadır. Bu ise, incir ihracatından sağlanan döviz gelirinin azalmasına sebep olmaktadır. Nitekim dünya taze incir ihracat değerleri incelendiğinde; ihraç ettiğimiz 1 kg taze incir yaklaşık 1 dolara karşılık gelirken, Hollanda, İspanya ve Brezilya'nın ise 1 kg taze inciri yaklaşık 2 dolara ihraç ettiği belirlenmiştir.

c) Ülkemizde gerek kuru ve gerekse taze incir tüketiminin artırılması gerekmektedir. Türkiye'de kişi başına düşen kuru incir tüketimi 300 gr/yıl'dır. Bu değer, taze incir için de hemen hemen aynıdır. Özellikle taze incir, incir üretilen bölgelerde mahalli olarak tüketilmektedir. Henüz ülkemizde taze incir pazarlaması ticari bir boyut kazanmamıştır. Etkin ve farklı gelir düzeyine sahip tüketici grupları için, reklam ve tanıtım kampanyaları ile yüksek kaliteli ve sağlıklı kuru ve taze incirin ülke içerisinde pazarlanması çalışmalarına önem verilmelidir.

d) Organik ürün ihracatı toplamında kuru incirin payı miktar olarak % 15,88'lik bir oran ile kuru üzümünden (%33,44) sonra ikinci sırada bulunmaktadır. Ekolojik üretimin arttırılması faydalı olacaktır. Bunun da ancak, üretici ve firmalar arasında yapılacak sözleşmeler ve garantiler yoluyla sağlanabileceği düşünülmektedir. Sözleşmeciler firmalar tarafından, ekolojik olarak yetiştirilen taze ve kuru incire daha yüksek ücret verilmesi durumunda, bu sürecin daha da hızlanarak devam edeceği ifade edilebilir.

e) İhraç edilmeyen hurda incirler (taze ve kuru incirlerden elde edilen), ülke içerisinde alkol ve pekmez sanayinde değerlendirilmelidir. Bu konuda çalışmakta olan, sadece Tariş'e ait bir alkol fabrikası vardır. Pekmez de, sadece Denizli'nin Bekilli beldesinde üretilmektedir. Bu konularda faaliyet gösteren tarıma dayalı sanayi kollarının geliştirilmesi ve arttırılması faydalı olacaktır. Bu tesislerin, başlıca incir üretim bölgeleri olan Aydın, İzmir, Bursa, Balıkesir, Mersin vb illerde kurulması, girişimciler açısından maliyetlerin azaltılmasına etkisi yanında, üretici ve yöre halkı açısından da istihdam ve gelir artışı sağlaması önemini arttırmaktadır.

İç pazarda aflatoksin kontrolüne yönelik çalışmalar, AB'nin aflatoksin nedeni ile öneriler ile kuru incir ihracatındaki yaptırımları.

LİTERATÜR LİSTESİ

Aksoy, U., Akça, Göklop ve Sarılop incir çeşitlerinde meyve gelişmesi, olgunlaşması ve depolanması üzerinde araştırmalar. Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Meyve-Bağ Yetiştirme ve Islahı Kürsüsü, Bornova, İzmir.

Anonymous. 1986. OJ No: L 380, 31.12.1986.

Anonymous. 1987. The cracker. The Journal of the International Trade in Dried Fruit and Nuts 3, 1987.

Anonymous. 1998. OJ No: L 86, 20 March, 1998.

Anonim. 1999a. DTM, Türkiye-AB tarım ürünleri ticaretinde tercihli rejim. T.C. Başbakanlık, DTM AB Genel Müdürlüğü, Ocak 1999.

Anonim. 1999b. Dış ticarete yeni korumacılık politikası aracı olarak çevre standartları ve Türkiye'yi bekleyen olası tehlikeler. İzmir Ticaret Borsası Yayınları, Ağustos 1999, İzmir.

- Anonim. 2000a. 5 Temmuz 2000 tarih, 24100 Sayılı (Mükerrer) T.C. Resmi Gazetesi, s. 51.
- Anonim. 2000b. T.C. Başbakanlık DPT, VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı. Bitkisel Ürünler Özel İhtisas Komisyonu. Meyve Grubu Özel İhtisas Alt Komisyonu (İncir) Raporu. 2000.
- Anonim. 2000c. Ege İhracatçı Birlikleri bültenleri. İzmir. 2000.
- Anonim. 2001a. Kuru incir bahçelerinde iyi tarım uygulamaları. İncir Araştırma Ünitesi (İNAR), Ege Ü. Z. F. Bornova, İzmir, 2001.
- Anonim. 2001b. DTM verileri. Ankara. 2001.
- Anonim. 2001c. Ege İhracatçı Birlikleri bültenleri. 2001.
- Anonim. 2002a. 9 Şubat 2002 tarihli Milliyet Gazetesi.
- Anonim. 2002b. Uludağ İhracatçı Birlikleri kayıtları. Bursa. 2002.
- Anonim. 2002c. www.fao.org
- Anonim. 2002d. www.europtr.org.tr/i-yasal.html (Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği) (Katma Protokol 23.11.1973 Brüksel).
- Anonim. 2002e. www.europtr.org.tr/i-yasal.html (Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği), (AT Türkiye Ortaklık Konseyi Gümrük Birliğinin Son Döneminin Uygulanmaya Konmasına İlişkin 1/95 Sayılı OKK, 22 Aralık 1995 ve 96/142/EC).
- Anonim. 2002f. www.foreigntrade.gov.tr/ab/rakamlar/dışticaret.htm.
- Işın, F. 1999. Türkiye-Avrupa Birliği tarım ürünleri ticaretinde tercihli rejimin Türkiye hayvancılık sektörü açısından değerlendirilmesi. Uluslararası Hayvancılık'99 Kongresi, 21-24 Eylül 1999, İzmir, s.513-520.
- İnan, İ. H. 1998. Tarım Ekonomisi ve İşletmeciliği. Trakya Ü. Tekirdağ Z. F. Genişletilmiş Dördüncü Baskı, s. 266, Ekim 1998.

- Karalar, Ö. F. 1966. Aydın ili incir işletmelerinin ekonomik yapısı, problemleri ve incir ile bölgenin diğer ana mahsülleri arasındaki münasebetlerin araştırılması. Basılmamış doktora tezi. Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Bornova, İzmir.
- Özkaya, T. ve A. G. Elbek. 1977. Ege Bölgesinde kuru incir üretim maliyeti ve çiftçi eline geçen fiyatlar. Ege Ü. Z. F. Ekonomi ve İşletme İlimi Bölümü, Bornova, İzmir.
- Russel, S. 1969. Türkiye'nin kuru incir ihracatı ve pazarlama durumu. Çeviren: Emin Işıklı, Ege Ü. Z. F. Dergisi, seri A, cilt: 6, sayı: 2, İzmir.
- Sağdemir, A. 1988. Ege Bölgesinde incirin üretim ve pazarlama ile bunlara ilişkin sorunlar üzerinde bir araştırma. Basılmamış doktora tezi. E. Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Ana Bilim Dalı, Bornova, İzmir.
- Soylu, A. 1986. Taze incir ihracatımız. İGEME, Ankara.
- Vidaud, I. 1996. Fig production in Turkey. Infos, Paris. 1996, No: 119, 34-39.